

Učešće žena u politici Evropske unije

Sonja Lokar

Kada se raspravlja o učešću žena u politici Evropske unije, treba imati na umu nekoliko važnih stavki. Evropska unija nije započela svoje postojanje kao zajednica socijalne pravde i ljudskih prava. Na svome početku Evropska unija je bila vizionarski plan podsticanja pomirenja između Evropskih nacija nakon krvavog Drugog svjetskog rata kreiranjem zajedničkog Evropskog tržišta i ekonomske saradnje glavnih industrija uglja i čelika. Uslovi rada i životni standardi radnika su bili uzeti u obzir kao manje važan aspekt tema koje su zahtijevale zajednički pristup na zajedničkom tržištu. Ovo je razlog zašto današnja priča o rodnoj ravnopravnosti u Evropskoj uniji počinje sa članom 119 Rimskog ugovora o "jednakoj plati za jednak rad".¹ U slučaju Grčke, može se vidjeti kako je Evropska unija nemilosrdna kada se radi o implementaciji njenih Direktiva koje se tiču državne podrške novih EU članica za očuvanje radnih mjesta ili spasavanje banaka, ili obaveza država članica da osiguraju izbalansiran budžet, ali je i dalje premalo političke volje da se države članice jednako primoraju poštovanju (ženskih) ljudskih prava.

Rodna ravnopravnost i ženska participacija nikada nisu bili fokus Evropske unije. Ali s vremenom, zahvaljujući konstantnim naporima progresivnih, aktivnih žena u Evropskoj uniji, ova pitanja polako mijenjaju status iz "nevažnih tema" u one koje su važne za vladajuću politiku Evropske unije.² Ovaj progress je dobio snažan podsticaj na početku devedesetih u vrijeme kada su se Evropskoj uniji pridružile dvije Skandinavske zemlje, Švedska i Finska, i kada se EU pripremala za četvrtu Svjetsku konferenciju UN o ženama u Pekingu.

U 60 godina, Evropska unija je porasla sa 6 na 28 zemalja članica. EU Direktive su počele da tretiraju specifične teme, poput rodne ravnopravnosti povezane sa tržištem rada i radničkim ekonomskim, socijalnim i ličnim pravima i rodna ravnopravnost je postala jedan od ciljeva i vrijednosti, inkorporisana u Povelju o ljudskim pravima i u Lisabonski ugovor 2009. godine.³

Ipak, sva pitanja rodne ravnopravnosti koja nisu direktno ili indirektno povezana sa radnim odnosima, su predmet takozvane subsidijarnosti i u mandatu su pojedinih država članica. Bilo je potrebno puno genijalnosti Švedske socijaldemokratske komisije za pravdu i unutrašnje

¹ Rimski ugovor, 1957 - <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=URISERV%3Axy0023>

Pozadina ove odredbe (član 119) je uglavnom bila ekonomska: Države članice, a naročito Francuska su željele da eliminišu distorziju konkurenciju između preduzeća osnovanih u različitim državama članicama. Kako su neke EU zemlje (na primjer Francuska) usvojile nacionalne odredbe o jednakoj plati za muškarce i žene mnogo ranije, ove zemlje su se pribojevale da će jeftina ženska radna snaga u drugim zemljama (na primjer Njemačkoj) bi mogla staviti nacionalna preduzeća i ekonomiju u konkurentski nedostatak zbog smanjenja troškova rada.

² EU Gender Equality Law, Susanne Burri and Sacha Prechal 2008 http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/your_rights/genderequalitylaw2008_en.pdf

³ The Charter of Fundamental Rights of the European Union (the Charter), entering into force in december 2009: <https://www.equalityhumanrights.com/en/what-are-human-rights/how-are-your-rights-protected/what-charter-fundamental-rights-european-union>

Treaty of Lisbon: eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT

poslove u devedesetim, Anite Gradin da se pitanje nasilja prema ženama uključi u mandat Evropske unije. Kako EU nikada nije imala komisionara sličnog formata da se bori za prava u vezi sa rađanjem, EU i dalje nema jedinstven pristup i pravne regulative o ženskim reproduktivnim i seksualnim pravima.

Spremnost EU institucija da se nose sa pitanjima rodne ravnopravnosti zavisi u velikoj mjeri od pred-dominacije konzervativnih ili progresivnih vlada u zemljama članicama. U posljednoj dekadi, neoliberalni pristup forsiranja budžetske štednje je dobio podršku svugdje i politička klima u EU se okrenula ka krajnjoj desnici. Ovo je razlog zašto su prijedlozi za bolje Direktive o porodiljskom odsustvu⁴ prvo zastali u proceduri uslijed nedostatka konsenzusa između Vijeća ministara i Evropskog parlamenta, da bi se na kraju u cjelini odbacili. Ovo je takođe i razlog zašto su nekadašnji strateški planovi o rodnoj ravnopravnosti Evropske komisije svedeni na mnogo manje značajna uputstva administrativnom osoblju.⁵

⁴ Direktiva o porodiljskom odsustvu, <http://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-deeper-and-fairer-internal-market-with-a-strengthened-industrial-base-labour/file-maternity-leave-directive>: Direktiva iz 1992. godine postavlja minimalni period za porodiljsko odsustvo na 14 sedmice, sa dvije sedmice obaveznog odlaska prije i/ili nakon porođaja i adekvatnu naknadu u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom. Prijedlog iz 2008. godine je sugerisao da se period porodiljskog odsustva uspostavi na 18 sedmica, sa najmanje 6 obaveznih sedmica odsustva nakon porođaja i nadoknade koja bi bila jednaka punoj plati. Parlament je predložio da se produži porodiljsko odsustvo na period od 20 sedmica i da se dodaju dvije sedmice očinskog odsustva pod jednakim uslovima kao i porodiljsko odsustvo. Takođe je predložio preduzimanje daljnjih mjera da se osiguraju odgovarajući radni uslovi za trudne radnice kao i za one koje se nakon poroda vrata na posao. U oktobru 2010. Parlament je zatvorio svoje prvo čitanje i podnio izmijenjenu regulative ka Savjetu. U Savjetu, predložena nova direktiva je bila u zastoju duže od 4 godine. Kako je projekat bio blokiran u Savjetu za dugačak period vremena uslijed nedostatka sporazuma o usklađivanju socijalnih mjera, Komisija je u svojoj agendi 2015. godine, ukazala da će povući ovaj prijedlog kao dio svoga Regulatornog programa za sposobnost i učinak (REFIT) i zamijeniti ga sa novom inicijativom ako sporazum ne bude postignut u 6 mjeseci.

⁵ <http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/> - Strateški angažman za rodnu ravnopravnost 2016 -2019 je objavljen u decembru 2015 i predstavlja osvrt i prolongiranje Strategije Komisije za ravnopravnost između muškaraca i žena 2010-2015. Postavlja okvir za budući rad Komisije ka poboljšanju rodne ravnopravnosti. Strateški angažman se fokusira na sljedećih 5 prioriternih oblasti:

1. Povećanje ženskog učešća na tržištu rada i jednaku ekonomsku nezavisnost;
2. Smanjenje razlika između plata, prihoda i penzija te stoga borbe protiv siromaštva među ženama;
3. Promocija rodne ravnopravnosti među ženama i muškarcima u procesu donošenja odluka;
4. Borba protiv rodno zasnovanog nasilja i zaštita i podrška žrtava;
5. Promocija rodne ravnopravnosti i ženskih ljudskih prava širom svijeta.

Ovaj razvoj takođe vodi ka slabljenju pritiska EU institucija na nacionalne vlade da implementiraju čak i obavezujuće EU Direktive. Najbolji primjeri ove vrste nedostatka dužne pažnje su obaveze država članica EU da osiguraju iste plate ili nultu toleranciju na mobing i seksualno uznemiravanje na radu ili da rade efikasnije na zajednički kreiranim politikama, kao što su Barselonski ciljevi koji su uspostavili zajedničke ciljeve EU glede zaštite djece.⁶

Od 2005. godine Evropski Institut za rodnu ravnopravnost je sistematski mjerio razlike između muškaraca i žena u EU državama članicama u 7 krucijalnih polja rodne ravnopravnosti: posao, novac, znanje, vrijeme, moć, zdravlje, nasilje.⁷

U 10 godina (od 2005 – 2015) ovaj Index se poboljšao za malo više od 4 procenta i danas se

potira na 66.2. Ovo znači da žene u Evropskoj uniji, u prosjeku, u ovih 7 polja i dalje zaostaju za muškarcima za 33.8 procenata.

Najveća razlika između žena i muškaraca u Evropskoj uniji je i dalje na polju moći.

Domenski rezultati

Work	Money	Knowledge	Time	Power	Health	Violence
71.5	79.6	63.4	65.7	48.5	87.4	27.5

⁶ http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/documents/130531_barcelona_en.pdf

⁷ Index rodne ravnopravnosti: 2017: <http://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/gender-equality-index-2017-brief-snails-pace-towards-gender-equality>

Indikatori moći u Evropskoj uniji

Political

Country	Share of ministers (%)		Share of members of parliament (%)		Share of members of regional assemblies (%)	
	Women	Men	Women	Men	Women	Men
EU-28	26.8	73.2	27.7	72.3	28.0	72.0

Economic

Country	Share of members of boards in largest quoted companies, supervisory board or board of directors (%)		Share of board members of central bank (%)	
	Women	Men	Women	Men
EU-28	21.7	78.3	19.4	80.6

Social

Country	Share of board members of research funding organisations (%)		Share of board members of publically owned broadcasting organisations (%)		Share of members of highest decision making body of the national Olympic sport organisations (%)	
	Women	Men	Women	Men	Women	Men
EU-28	39.9	60.1	32.2	67.8	13.6	86.4

Udio učešća žena koji je vidljiv na nivou EU političkih institucija i tijela, od Evropskog parlamenta do Vijeća Evrope i Vijeća ministara, od Evropske komisije do Evropskog suda za ljudska prava, je refleksija statusa i moći žena unutar država članica.

Način na koji svaka država članica bira i nominuje komisionare ili sudije Evropskog suda za ljudska prava, izborni sistemi po kojim biraju svoje članove Evropskog parlamenta su u potpunosti u ingerenciji država članica. Bez obzira na sve zagovaračke napore Evropskog ženskog lobija da promijeni ovo, čak i na najblaži mogući način tražeći neku vrstu "džentlenskog sporazuma" sa predstavnicima političkih partija, o načinima postizanja pariteta za izabrane žene na EU nivou, progres je spor i neujednačen. Ne postoje pravno obavezujuće mjere na nivou EU koje bi garantovale balansirano (minimum 40 % za oba pola) ili bazirano na paritetima (50/50), političko učešće žena na nivou EU ni za odabir komisionera niti za 4 vodeće EU političke pozicije, niti za izbore članova i članica Evropskog parlamenta. Ovo je razlog zašto se udio žena u Komisiji smanjo sa 10 u prethodnoj Barosovoj Komisiji na 8 sadašnjoj Evropskoj Komisiji i zašto udio žena u Evropskom parlamentu stagnira na 37 %.⁸

⁸ Rezultati izbora u Evropskoj uniji, 2014. godine: <http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/en/gender-balance.html>

Raspodjela članova/ica Evropskog parlamenta

Distribution by country		
	Percentage of men	Percentage of women
BE Belgium	71	29
BG Bulgaria	71	29
CZ Czech Republic	76	24
DK Denmark	62	38
DE Germany	64	36
EE Estonia	50	50
IE Ireland	45	55
EL Greece	76	24
ES Spain	59	41
FR France	58	42
HR Croatia	55	45
IT Italy	60	40
CY Cyprus	83	17
LV Latvia	63	37
LT Lithuania	91	9
LU Luxembourg	67	33
HU Hungary	81	19
MT Malta	33	67
NL Netherlands	58	42
AT Austria	56	44
PL Poland	76	24
PT Portugal	62	38
RO Romania	69	31
SI Slovenia	63	37
SK Slovakia	69	31

Distribution by country		
	Percentage of men	Percentage of women
FI Finland	46	54
SE Sweden	45	55
UK United Kingdom	59	41

- Women

- Men

Zaključak:

Dovoljno je iznenađujuće da žene u politici na EU nivou i na nivou država članica dijele iste probleme kao i žene u politici BiH. Takođe dijele i glavne izazove, jedino je dimenzija ovih izazova mnogo izraženija u BiH nego u bilo kojoj od država članica EU. BiH je i dalje post-konfliktna zemlja, sa komplikovanim i neefikasnim političkim sistemom, uništenom ekonomijom, slabom vladavinom prava, visokim stepenom siromaštva i nezaposlenosti, užasnim odlivom mozgova i snažnim oživljavanjem konzervativnih percepcija o ulozi žena u društvu. EU regulative o rodnoj ravnopravnosti nisu ideal, u nekim aspektima nivo ženskih ljudskih prava barem na papiru, čak je veći u BiH, nego u minimalnim standardima EU – na primjer dužina trajanja materinskog i roditeljskog odsustva. Uključivanje BiH u EU sama po sebi neće voditi ka boljem statusu žena u BiH. Važno je za aktivistkinje u BiH da znaju, da nivo postignutih prava žena u BiH ne treba da bude smanjen na minimalne EU standarde i da će na primjer, postojati potreba da se pažljivo ispregovara dugi “grace” period za izjednačavanje godina rada potrebnih za punu penziju muškaraca i žena, kako je to navedeno u relevantnoj EU Direktivi.

Imajući sve ovo u vidu, proces uključivanja BiH u EU jeste velika prilika da se ujednači moć žena i muškaraca u BiH, ali samo pod uslovom, ako progresivne, aktivne žene u BiH nauče kako da rade zajedno, korak uz korak, sa najboljim feministkinjama iz EU i razviju svoje sopstvene poglede na rodnu ravnopravnost u BiH kao udio u zajedničkoj borbi progresivnih žena Evrope.

Literatura:

1. Rimski ugovor (1957) - <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=URISERV%3Axy0023>
2. Zakon o rodnoj ravnopravnosti Evropske unije, Susanne Burri and Sacha Prechal 2008 http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/your_rights/genderequalitylaw2008_en.pdf
3. Povelja o osnovnim ljudskim pravima Evropske unije (Povelja) 2009: <https://www.equalityhumanrights.com/en/what-are-human-rights/how-are-your-rights-protected/what-charter-fundamental-rights-european-union>
4. Lisabonski ugovor (2009): eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTEXT
5. Strateški angažman za rodnu ravnopravnost 2016-2019 : <http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/>
6. Dokument Barselonski ciljevi: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/documents/130531_barcelona_en.pdf
7. Evropski institut za rodnu ravnopravnost - Index rodne ravnopravnosti 2017: <http://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/gender-equality-index-2017-brief-snails-pace-towards-gender-equality>
8. Evropski parlament - Izbori u Evropskoj Uniji, 2014: <http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/en/gender-balance.html>